

Jyrki Talonen:

Lahja Salviander (o.s. Koskinen, 1915–2000), voimistelun opettaja, liikuntakoulun johtaja, järjestövaikuttaja

Turkulainen Lahja Salviander oli yksi Suomen merkittävimmistä naisvoimisteluohjaajista. Hän uudisti omalta osaltaan naisvoimistelua tuomalla siihen tanssillisia ja ilmaisullisia elementtejä. Salviander piti yksityistä liikuntakoulua, mutta toimi samalla menestyksekkäästi Turun Urheiluliiton naisvoimistelijoiden ohjaajana. Hänen karismaattisen persoonansa ympärille syntyi ilmiö ”Lahjan tytöt”, josta muodostui myöhemmin samanniminen voimisteluseura. Ansioistaan Lahja Salvianderille on myönnetty Suomen liikuntakulttuurin ja urheilun kultainen ansioristi.

Lahja Salviander syntyi Huittisissa 5. helmikuuta 1915. Varhaisvuosien kasvatuksesta huolehtivat lähinnä hänen isovanhempansa, sillä ompelija-äiti Amanda Koskinen joutui töiden vuoksi muuttamaan joskus jopa Pietariin saakka. Kasvatus perustui maaseutuyhteisön arvomaailmaan, jonka keskeisiä teemoja olivat: koti, uskonto ja isänmaa. Perheeseen kuului isoäiti Marian ja isoisä Kustaa Koskisen lisäksi paljon muita sukulaisia, tätejä ja setiä. Isoisän merkitys korostui liikunnan leikinomaisessa ohjaamisessa ja Lahja piti isoisänsä ensimmäisenä liikunnanopettajanaan. Koskisen perhe muutti Ypäjältä Auran Karviaisten kylään 1918, jossa Kustaa Koskinen alkoi pitää vesimyllyä ja sahaa.

Salviander sai kansakoulussa opettajakseen 1924 Lempi Lahtosen, joka oli innostunut liikunnasta. Lahtonen huomasi nopeasti Salvianderin liikunnalliset lahjat ja antoi tytön välillä ohjata liikuntatunneilla. Salviander menestyi koulussa hyvin ja hänen päästötodistuksensa keskiarvo oli yli yhdeksän.

Salviander jatkoi koulunkäyntiään Turun Suomalaisessa tyttökoulussa ja edelleen Turun Tyttölyseossa, sillä hänen äitinsä halusi tyttarelleen koulutuksen avulla hyvät lähtökohdat elämään. Opettajana tyttökoulussa oli tuolloin Eine Marjanen, joka oli niin ikään samanlainen reipas liikunnanopettaja kuin edellinenkin. Marjanen teki tytöille ohjelmia,

joita he esittivät muun muassa suojeluskunnan maneesissa Linnankadulla. Salviander oli liikunnallisesti lahjakas, mutta matematiikka ja saksan kieli tuottivat vaikeuksia, ja hän päätti lopulta jättää lyseon kesken. Salviander opiskeli sittemmin kunnallisalan ja kirjanpidon kouluissa työskennellen muutamia vuosia kirjanpitäjänä ja kanslistina.

Tulevan liikunnanopettajauran kannalta keskeinen tekijä oli Salvianderin tutustuminen tanssin ja teatterin maailmaan. Hän oli saanut ensikosketuksia teatteriin jo 1920-luvun lopulla Lauttakylässä, jossa Salvianderin eno näytteli harrastelijateatterissa. Nuori Salviander puolestaan näytteli ja lauloi kuorossa kesälomillaan.

Lahja Salvianderin liikunnanopettajan ura alkoi maineikkaassa Turun Urheiluliitossa. Seura oli perustettu 1901 ja naisvoimistelu aloitettiin 1910, vastaperustetun naisosaston alaisuudessa. Naisten voimistelujohtajaksi tuli 1930-luvulla Thelma Tuulos. Hän ohjasi edelleen myös Turun Teatterin tanssijoita, ja tästä syystä Turun Urheiluliiton työtö toimivat teatterissa tanssijoina ja avustajina. Yksi lahjakkaimmista oli Lahja Salviander, joka oli liittynyt seuraan 1928. Hänestä tuli Turun Urheiluliiton naisten ja tyttöjen voimisteluohjaaja useiksi vuosiksi.

Tanssiharrastuksen Salviander aloitti Turussa 1935, Thelma Tuuloksen (myöh. Tuulos-Järvisen) yksityisessä tanssikoulussa. Salvianderista tuli vähitellen Tuuloksen luotto-oppilas, toimien apuopettajana. Tuulos puolestaan työskenteli myös Turun teatterin koreografina ja Salviander löysi tätä kautta tiensä teatteriin. Hän oli silti Tuuloksen tanssikoulun opettajana ja oppilaana 1943 saakka, jonka jälkeen Salviander siirtyi Turun teatteriin vakinaiseksi esiintyjäksi 1943–1947 ja teki sen jälkeen freelancer-pohjalta teatterille töitä. Salvianderilla ei ollut liikunnanopettajakoulutusta ja hän piti teatteriaikaansa omana ”korkeakoulunaan”.

Turun Urheiluliiton kautta Lahja tapasi tulevan miehensä Reino Salvianderin (1918–1989), joka oli tuolloin mestaruustason kilpapyöräilijä. Reino harrasti lisäksi luistelua ja steppiä. He menivät naimisiin hieman ennen jatkosodan päättymistä, ja esiintyivät ja opettivatkin myöhemmin yhdessä.

Liikuntakouluja oli alettu harvakseltaan perustaa Suomeen yleisurooppalaisen esikuvan mukaisesti 1920–1930-luvuilla. Näiden koulujen etuna oli ryhmien pienuus ja mahdollisuus valita tasoisensa ryhmä. Monet liikuntakoulut kuitenkin lopettivat toimintansa talvisodan alkaessa.

Liikuntakoulu Lahja Salviander sai alkunsa sotien jälkeen, jolloin voimisteluharrastus lisääntyi tyttöjen parissa, mutta tiloista ja opettajista oli pulaa. Turussa toimi edelleen myös Thelma Tuuloksen liikuntakoulu. Tuulos koki Salvianderin kilpailijakseen, vaikka asiakkaita riitti nähtävästi molemmille. Yksityisenä liikuntakouluna Lahja Salvianderin koululla oli elitistinen leima ja sen tunnit olivat tunnetusti kalliita. Hän korosti silti, ettei sosiaalisella taustalla ollut merkitystä vaan kaikki olivat samanarvoisia – kunhan maksoivat tunneista.

Salviander hankki lisäkoulutusta Suomen Naisten Liikuntaliiton (SNLL) voimisteluohjaajakursseilta, Tukholman Koreografisen Instituutin kursseilta sekä johtajakursseilta Vierumäeltä ja Kuortaneen Urheiluoopistolta. Lisäksi hän oli stipendiaattina Göteborgissa 1950. Salviander kehittyi liikunnanohjaajana käytännön kokemuksen kautta. Hän myös arvosteli ”huipputekniikkakoulutusta” ja piti sitä luovuuden tukahduttajana. Entisenä tanssijana hän yhdisti voimistelun ja luovan tanssin. Tällainen ”luonnollinen liikunta” oli tuolloin jo suuntauksena Euroopassa. Salvianderin lähestymistapa perustui Hilma Jalkasen uuden naisvoimistelun oppeihin. Salviander poisti voimistelusta kaavamaisuutta ja toi tilalle tanssin riemua. Hänen onnistui tuoda myös ilmaisu yhdeksi opettamansa naisvoimistelun osaksi, esimerkiksi satuja ja luontoa apunaan käyttäen. Salviander jatkoi Tuuloksen viitoittamaa perinnettä ja vei teatterin estradille myös omia tyttöjään – kuten hän heitä äidillisesti nimitti.

Lahja Salviander aloitti tyttöjen ja naisten voimistelun ohjauksen todenteolla Turun Urheiluliitossa olympiavuonna 1952 seuran miesvoimistelijoiden valmentajan Simo Sappisen ehdotuksesta. Salvianderin ohjaamat ryhmät esiintyivät voimistelupäivillä hyvällä menestyksellä, ja hän huolehti lähes 30 vuoden ajan sekä Turun Urheiluliiton että oman liikuntakoulunsa oppilaiden ohjauksesta. Suomen Voimisteluliiton järjestämä ja kustantama kansallisen voimistelujoukkueen Amerikan matka 1959 oli yksi Salvianderin tärkeimmistä elämänvaiheista hänen toimiessaan matkalla joukkueenjohtajana. Hän kävi voimisteluryhmineen vuosien myötä kilpailumatkoilla myös Euroopassa.

Salvianderin kaudella Turun Urheiluliitossa muodostui vähitellen käsite ”Lahjan tytöt” tai Lahja Salvianderin tytöt. Sitä ei välttämättä aina katsottu suopein silmin seuran puolelta, sillä nimi viittasi oikeastaan

yhtä paljon Salvianderin yksityiseen liikuntakouluun kuin Turun Urheiluliittoon. Lahjalle hänen tyttänsä olivat joka tapauksessa ylpeyden aihe. Hän odotti tytöiltään muun muassa hyvää käytöstä, sosiaalisuutta, huoliteltua ulkoasua ja terveitä elämäntapoja – sisäistä ja ulkoista ryhtiä. Kilpailutoimintaan Salvianderin ohjaamat naisvoimistelijat saattoivat osallistua vain Turun Urheiluliiton joukkueina aina 1967 asti. Tuolloin Salvianderin oman liikuntakoulun joukkue osallistui ensimmäisen kerran voimistelupäiville – osallistuvan joukkueen ei enää tarvinnut kuulua yhdistykseen.

Lahja Salvianderin työura vei paljon hänen aikaansa ja perheelle sitä ei riittänyt niin paljon kuin hän itse myöhemmin olisi toivonut. Salvianderille oli tärkeää menestyä. Perheen avulla hän rakensi itselleen suojamuurin toimien sen sisällä boheemina ihmisenä varsin vapaasti. Laaja monitahoinen järjestötoiminta vei oman aikansa: Salviander toimi aktiivisesti Turun Urheiluliitossa, myöhemmin Lahjan Tyttöissä,

Lahja Salvianderin tyttöjä ja vähän poikiakin joulukuvaelmaan valmistautumassa. (Lahjan Tyttöjen arkisto)

SVUL:ssa, Suomen Voimisteluliitossa ja SVUL:n Varsinais-Suomen piirin johtokunnan puheenjohtajana (1960–1968). Lisäksi hän oli mukana politiikassa muun muassa Kokoomuksen valtuustoehdokkaana 1964 ja presidentin valitsijamiesehdokkaana 1967. Hän piti myös monenlaisia kursseja ja ohjasi työpaikkaliikuntaa. Kaikkien muiden kiireiden lisäksi Salviander toimi opettajana sairaanhoito-oppilaitoksessa, Turun Tyttökoulussa ja tyttölyseossa sekä Mynämäen oppikoulussa.

Salvianderin perustama liikuntakoulu toimi aina vuoteen 1971, jolloin hän lähti Turun Urheiluliitosta ja perusti naisvoimisteluseuran nimeltä Lahjan Tytöt ry. Seuran johtamisesta tuli hänen päätyönsä. Lähtöön ei liittynyt suurempaa dramatiikkaa, vaan Salviander halusi antaa Turun Urheiluliitossa tilaa myös nuoremmalle sukupolvelle. Oman seuran perustaminen oli muutenkin luonteva vaihtoehto. Silti hän kuului Turun Urheiluliiton seuravaltuustoon aina sen perustamisesta lähtien kuolemaansa saakka (1968–2000).

Salvianderin ikääntyessä hän toimi nimellisesti seuransa johtajana vuoden 1983 loppuun. Salviander jäi virallisesti eläkkeelle 1984 ja nimettiin seuraavana vuonna Lahjan Tyttöjen kunniajäseneksi.

Turun Urheiluliitossa naisvoimistelu ei suinkaan loppunut Salvianderin lähtiessä vaan Riitta Asannin johdolla seuran naisvoimistelujoukosta kasvoi nopeasti yksi Suomen suurimpia naisvoimisteluseuroja, joka tunnetaan nykyisin nimellä Voimistelu- ja Liikuntajoukko. Turun Urheiluliitto ja Lahjan Tytöt muodostivat 2010 Bixbit-huippujoukkueen, johon tuli loppuvuodesta 2011 mukaan vielä Turun Jyry. Joukkueen nimeksi vaihtui samalla Team Turku. Turkulaiset voimisteluseurat ovat muutenkin tehneet yhteistyötä yli liitto- ja seurarajojen hyvin pitkään.

Lahja Salvianderia voi luonnehtia karismaattiseksi johtajaksi sekä luovaksi uudistajaksi ja kehittäjäksi, joka loi uusia toimintamalleja. Hän eli ajan hermolla ja hallitsi sosiaalisen käyttäytymisen säännöt. Salviander oli myös organisoinnin mestari, joka sai asiat toimimaan. Kaiken tämän lisäksi hän oli luotettava äiti-hahmo, jota rakastettiin – ja vähän pelättiin. Salviander kasvatti tyttäjiään kunnioittamaan kotia, uskontoa ja isänmaata, mutta naisellista viehkeyttä ei saanut hänen mielestään unohtaa. Salviander oli boheemi ja temperamenttinen uranainen aikana, jolloin kotiäitinä olo vastasi enemmän mielikuvaa aviovaimon roolista.

Lahja Salviander siunattiin Ylösnousemuskappelissa 19. tammikuuta 2000. Hänet saatettiin viimeiselle matkalleen tavalla, johon Lahja-täti olisi ollut hyvin tyytyväinen – tanssien.

Lähteet

Puotunen, Mia. ”Lahja-täti, Lahja Salviander. Kasvattajapersoona, joka ei jättänyt ketään kylmäksi.” Tekstin toimittanut Markku Vilo ja Markku Vähämäkilä. Teoksessa *Renkaat*. Omakustanne, Uusikaupunki 2003.

Puotunen, Mia. *Ryhtiä, tytöt! Hymyilkää, tämä on hauskaa! Tutkielma turkulaisen naisvoimisteluohjaajan, Lahja Salvianderin, elämästä ja elämäntyöstä*. Pro gradu -työ. Turun yliopisto, suomalainen ja vertaileva kansatiede, 2000.

Talonen, Jyrki. *Sydän sykkii sataa. Turun Urheiluliitto 1901–2001*. Turun Urheiluliitto, Turku 2001.

Vesterinen, Maria. ”Voimistelun vahvat naiset Lahja-täti ja Käpy.” Teoksessa Pesola, Matti; Talonen, Jyrki; Vesterinen, Maria; Virtapohja, Kalle sekä Lehmus-Valtonen, Anne. *Mustakeltaista sykettä. Tarinoita Turusta, turkulaisista ja Turun Urheiluliitosta*. Turun Urheiluliitto, Turku 2011.